

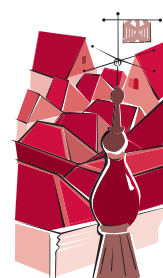
Oud Deventer

Nieuwsbrief van de Stichting Oud Deventer

PAG. 2 *Van de redactie* PAG. 2 *Van de voorzitter* PAG. 3 *De kloostertuin van het Sint Jozef* PAG. 4 *De Harry Rademaker Prijs 2017* PAG. 5 *De Keizerstraat* PAG. 9 *Van gas tot bier en innovatie* PAG. 12 *Boekbespreking: Een Deventer regent en geleerde* PAG. 15 *Palmyra, Stad van Duizend Zuilen*

38 / november 2016

van de **redactie**

van de **voorzitter**

et is jammer, maar we moeten afscheid nemen van Catherine Bolkestein als lid van de redactie van de *Nieuwsbrief SOD*. Wij danken haar voor haar aandeel in ons redactieoverleg. Catherine heeft zich in haar artikelen vooral beziggehouden met actuele thema's zoals de veranderingen rondom het station, steeds goed geïnformeerd en genuanceerd geschreven.

Gelukkig was Aly Dijkstra bereid Catherine op te volgen. Zij is voorzitter geweest van de plaatselijke afdeling van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland en nog actief in de Werkgroep Bouwhistorie Deventer. In de voor u liggende aflevering schrijft ze over de bouwgeschiedenis van de voormalige gasfabriek aan de Zutphenseweg en de plannen van de huidige eigenaar.

Dank van de redactie aan Bea Kieskamp, manager van de afdeling zorg op de locatie Sint Jozef van Carinova, voor haar bijdrage over de herinrichting van de kloostertuin.

Bij monde van zijn secretaris Neelco Osinga vraagt het bestuur van de Stichting Oud Deventer in *Nieuwsbrief 38* opnieuw aandacht voor de in 2018 uit te reiken Harry Rademaker Prijs.

Ria de Oude-de Wolf zet haar verkenning van monumentaal erfgoed in Deventer voort met een breed opgezet artikel over de geschiedenis en de bebouwing van de Keizerstraat.

We vragen ten slotte uw aandacht voor de herdenking van de driehonderdste sterfdag van Gisbert Cuper. Ter gelegenheid hiervan verschijnt in november van dit jaar een biografie over Cuper van de hand van Catherine Bolkestein en opent Museum De Waag zijn deuren voor een tentoonstelling over Palmyra. Herman Vrieling bespreekt beide gebeurtenissen en de relatie daartussen.

nlangs hebben wij afscheid genomen van twee zeer gewaardeerde collega-bestuursleden. Hans van Beeck heeft zich vele jaren ingezet voor onze stichting, niet alleen als secretaris, maar ook als redacteur van de door hem opgezette *Nieuwsbrief*. Ook Catherine Bolkestein laat haar sporen na. Zij was de auteur van ons jubileumboek en redactielid van de *Nieuwsbrief* en u ziet dat ze nog niet is opgehouden met schrijven. Zeer veel dank gaat uit naar deze twee bestuursleden voor hun inzet. Dit brengt mij tegelijk naar de oproep voor nieuwe bestuursleden. Heeft u interesse in het werk van onze stichting en zou u ook een bijdrage willen leveren aan het behoud van het Deventer cultureel erfgoed, meldt u zich dan aan als kandidaat-bestuurslid.

Want er is veel te doen. We wachten al lang op de uitkomsten van het parkeeronderzoek in de binnenstad. Langzamerhand wordt de verdere planontwikkeling als het ware 'gegijzeld' door de onzekerheid over de behoefte aan parkeerplaatsen. Dit speelt een grote rol bij de stedenbouwkundige ontwikkeling van het Sluiskwartier en de toekomst van de Wilhelminagarage. Maar ook bij de plannen rondom het autovrij maken van het Grote Kerkhof. Hiervoor hebben wij bij de gemeente de suggestie gedaan het plein in te richten als een grotendeels open en rustig grasveld, zoals je dat ook wel ziet in Amsterdam (Museumplein en Rembrandtplein).

Daarnaast zijn we volop in discussie met de gemeente over de zogenaamde waardenkaarten, die o.a. de gebouwen met een attentiewaarde aangeven vanuit het perspectief van cultureel erfgoed. De centrale vraag is dan op welke wijze en in welke mate deze erfgoedwaarden bescherming gaan krijgen in bestemmingsplannen en/of monumentenlijsten.

Kortom, het wordt een druk najaar met vele plannen die van grote invloed zijn op ons cultureel historisch erfgoed.

Bert Renkema, voorzitter

Bert Renkema, voorzitter

De kloostertuin van het Sint Jozef

Het voormalige ziekenhuis Sint Jozef en het ernaast gelegen klooster Sint Jozef vormen een complex dat in 2007 de status van Rijksmonument heeft gekregen. Het monument ziet er markant uit met ruw metselwerk, stoere torens en schoorsteenpijpen, met 'monniken' en 'nonnetjes' afgedekte muren en typische raamvormen. De gebouwen zijn tot stand gekomen vanuit de Bossche School, een stroming in de Nederlandse architectuur. Uitgangspunt waren de getalsmatige verhoudingen van een gebouw en daarbij paste een sobere vormgeving. Deze stroming is vooral terug te zien in een aantal katholieke kerken. Het complex Sint Jozef is ontworpen door de architect J.A. van de Laan.

Het klooster Sint Jozef is volledig gerenoveerd in 2008 en heeft een nieuwe bestemming gekregen als gezondheidscentrum Jozef. Het voormalige ziekenhuis Sint Jozef, eigendom van Carinova, zal worden gerenoveerd tot hoofdkantoor als onderdeel van het bouwproject waaronder ook de nieuwbouw van het verpleeghuis Sint Jozef valt. Dit bouwproject is inmiddels gestart.

Tussen deze beide panden bevindt zich als een verbindende schakel de kloostertuin.

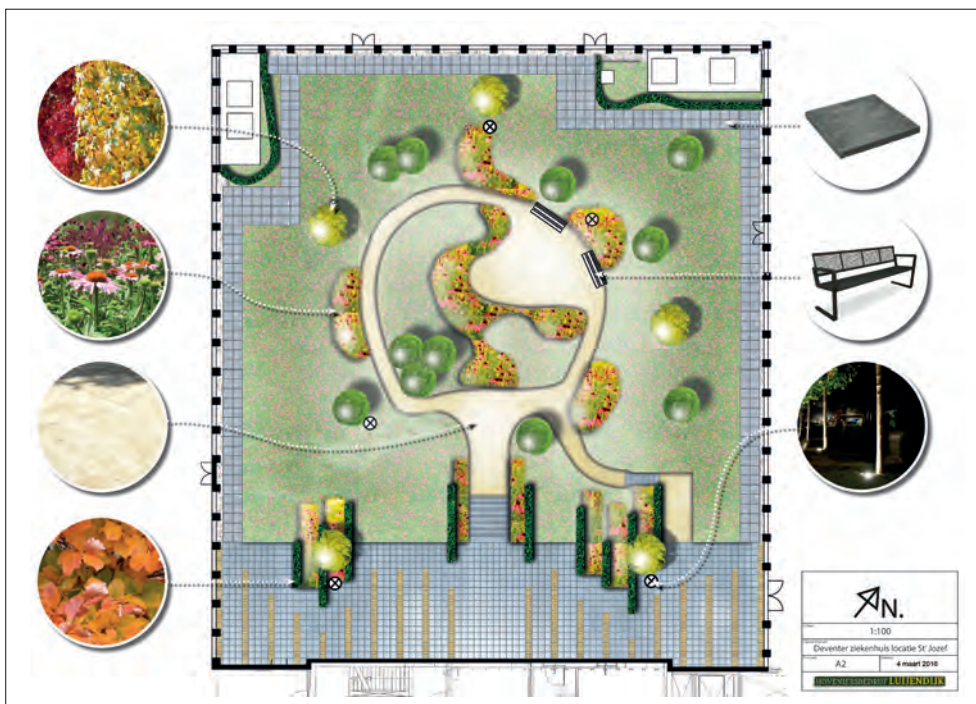
De bestaande tuin was in het verleden toegankelijk voor zowel cliënten, bezoekers als medewerkers van het ziekenhuis en het klooster, en had de functie van ontmoeting en ontspanning. Een werkgroep heeft zich georiënteerd op de mogelijkheden om deze kloostertuin opnieuw in te richten en de oorspronkelijke gebruiksfunctie terug te geven. In eerste instantie was het plan de tuin geheel te renoveren, maar dat bleek financieel niet haalbaar. Daarom heeft de werkgroep zich nu gericht op een tweede variant. Hierbij blijft de bestaande tuin gehandhaafd en wordt hij in de oorspronkelijke staat teruggebracht. Ook de maatschappelijke functie van de tuin kan hiermee gehandhaafd worden in de toekomst. De kloostertuin zal namelijk toegankelijk zijn voor cliënten van zowel het verpleeghuis Sint Jozef als voor cliënten van het gezondheidscentrum Jozef en daarnaast voor bezoekers van cliënten, buurtbewoners, algemeen belangstellenden en voor medewerkers van beide organisaties. Momenteel is er sprake van fors achterstallig onderhoud. Daarom zal een deel van de beplanting en de bestrating vervangen moeten worden. De werkgroep wil voorts nog het bestaande beplantingsschema handhaven en beraadt zich op mogelijkheden om op de lange termijn te komen tot een onderhoudsarme inrichting. De financiering is nog niet helemaal rond, maar de werkgroep heeft er vertrouwen in dat de nieuwe tuin klaar kan zijn op het moment dat de renovatie/nieuwbouw wordt opgeleverd. Het onderhoud wordt daarna gefinancierd door de organisaties Deventer ziekenhuis en Carinova.

Bea Kieskamp

Bea Kieskamp

Boven: De kloostertuin vóór de renovatie

Links: Het ontwerp voor de nieuwe kloostertuin (hoveniersbedrijf Luijendijk, Warnsveld)

De Harry Rademaker Prijs 2017

De Harry Rademaker Prijs is ingesteld door de Stichting Oud Deventer om renovatie, transformatie en hergebruik van het onroerend erfgoed in Deventer te stimuleren. Hij is genoemd naar Harry Rademaker (Almelo 1927- Deventer 2016) om deze architect te eren. Als geen ander heeft ons oud-bestuurslid Harry Rademaker namelijk bijgedragen aan het behoud van het bijzondere cultuurhistorische karakter van Deventer.

Harry Rademaker (foto Stijn Rademaker)

igenlijk was hij door de gemeente aangesteld om gestalte te geven aan de 'dubbelstad' aan weerszijden van de IJssel, en een inwonertal van maar liefst 200.000, maar die dubbelstad is er nooit gekomen.

Van 1961 tot 1988 heeft hij als architect in dienst van de gemeente panden gerestaureerd en nieuwe ontworpen. Hoogtepunten waren huizen in het Bergkwartier. Hij ontzag de historische kenmerken, maar was niet bang voor eigentijdse invullingen, zoals betonnen kruisramen en andere details. Hij gebruikte graag natuursteen en metalen platen van lood, zink en staal. Harry werkte op basis van bouwsporen, archiefonderzoek en creativiteit, de 'methode Rademaker'.

Gesloopt

Tot ongenoegen van onder andere de Stichting Oud Deventer zijn belangrijke nieuwe 'Rademakerpanden' gesloopt. Een voorbeeld is het stadskantoor uit 1984, een prachtig gedetailleerd pand, dat helaas als gevolg van politieke compromissen niet is geworden wat Harry voor ogen had. De bijzondere ornamenten zijn gelukkig behouden. Architect Michiel Riedijk heeft bij de bouw van het nieuwe stadskantoor zoveel mogelijk de fraaie details in het oude stadhuis, dat Rademaker in de jaren tachtig heeft gerestaureerd, ontzien. Zo is de opvallende met lood beklede betonnen trap gespaard.

Ook gesloopt zijn het politiebureau (1974), dat helaas op de verkeerde plek was gesitueerd, en de gymnastieklokalen aan de Nieuwe Markt (1962). De buitenmuur hiervan aan de Welle was een prachtige invulling voor de oude stadsmuur.

Harry leek te berusten in de sloop van de panden. Dat typeerde hem. Ook in zijn werkzame leven was eigenbelang ondergeschikt aan het algemeen belang.

Toekenning van de prijs

De prijs wordt toegekend aan een persoon of instantie die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het behoud

van het Deventer onroerend erfgoed, door renovatie, transformatie of hergebruik van (complexen van) gebouwen.

De prijs bestaat uit een oorkonde en een geldsom. De prijs wordt in beginsel een maal in de twee jaar uitgereikt en bestaat uit een oorkonde en een geldsom.

In 2014 is de prijs voor de eerste keer uitgereikt. De eerste keer is de prijs in 2014 uitgereikt aan architect Martin Kleine Schaars voor de restauratie van zijn woonhuis, Achter de Muren Duimpoort 56.

Commissie Harry Rademaker Prijs

Het bestuur van de Stichting Oud Deventer laat zich adviseren door een commissie van vier leden, te weten twee externe deskundigen, een lid uit de Deventer samenleving met raakvlakken op het terrein van kunst en cultuur en de voorzitter van de stichting.

Thema van de Harry Rademaker Prijs 2017

Het bestuur heeft gekozen voor het thema 'Hergebruik van historische panden of ensembles' voor de Harry Rademaker Prijs 2017.

Voordracht van een kandidaat

De voordracht van een kandidaat voor de Harry Rademaker Prijs kan geschieden door iedere rechtspersoon of particulier bij de secretaris van de stichting. Het algemeen bestuur van de stichting stelt een lijst van genomineerde instanties of personen vast.

Het bestuur verzoekt lezers van de Nieuwsbrief kandidaten voor te dragen.

Neelco Osinga, secretaris SOD

De Keizerstraat: thema met variaties

Twee afgeronde hoeken op Keizerstraat 18-20 en 33-35

Een waardige entree voor de reizigers die met de trein arriveerden, dat stond het stadsbestuur voor ogen in de jaren zestig en zeventig van de negentiende eeuw. Deventer was er trots op dat het bereikbaar was per spoor. Met veel festiviteiten was op 5 augustus 1865 het eerste station van Deventer geopend.

et lag aan staatslijn A (Arnhem, Zutphen, Deventer, Zwolle, Heerenveen en Leeuwarden), die in de jaren daarna voltooid werd. De halte was helaas een zeer eenvoudig bouwsel. Hij lag namelijk net buiten de wallen van de nog intacte vesting, maar wel binnen de zogeheten kleine kring. Het Ministerie van Oorlog stond daar wel een gebouw toe van algemeen belang, maar dan alleen van hout, zodat het snel kon worden gedemonteerd.

Ook mocht de gemeente het bastion De Keizer slechten, een deel van de Binnengracht dempen, de Binnen Brinkpoort slopen en een rechte straat van het station naar de Brink aanleggen. Van deze weg wenste de gemeente een waar visitekaartje voor de stad te maken: er moesten statige herenhuizen komen.

Onderdeel van het landelijk spoorweginet

De situatie in Deventer was bepaald niet uniek. Vanaf 1860 zette de staat vaart achter de ontwikkeling van het spoorwegennet en in de jaren daarop

werden de belangrijkste steden met elkaar verbonden door spoorlijnen. Voor de stations aan staatslijn A tekende K.H. van Brederode, ingenieur van Rijkswaterstraat, een standaardontwerp, dat verdeeld werd in vijf klassen, naar grootte van de plaats. Zwolle kreeg het type van de eerste klasse toebedeeld (1868), Zutphen de tweede klasse (1865; gesloopt 1948), Leeuwarden de derde (1865). Deventer moest het, zoals gezegd met een houten gebouwtje doen. Ook Zwolle was zo begonnen in 1864. Andere maatschappijen verzorgden het vervoer langs minder belangrijke lijnen. En daardoor kreeg

Deventer ruim twintig jaar na het eerste, in 1887 een tweede station: de nieuwe spoorverbinding Apeldoorn-Almelo werd geëxploiteerd

Gezicht op een gevelwand in de Keizerstraat

door de aartsrivaal van Staatsspoor, de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij (HIJSM). De afstand tussen de twee gebouwen bedroeg zo'n 400 meter. De HIJSM had eigen architecten in dienst. Zo gaf zij waarschijnlijk aan A.L. van Gendt opdracht het stationsgebouw te tekenen van Apeldoorn (1876; nu gerestaureerd naar de oorspronkelijke situatie).

Van het station naar de stad

De weg van al die nieuwe stations naar de stadskern was voor menig stadsbestuur een paradepaardje: in Zwolle, Leeuwarden, Zutphen, Apeldoorn, Den Haag, Nijmegen, Den Bosch, Heerenveen werden ruime, lommerrijke wegen aangelegd met aan weerszijden villa's en riante herenhuizen. Het Deventer stadsbestuur wilde daarbij niet achterblijven en besloot bovendien de toegangsroute van het station naar de andere kant van de stad, de Brinkgreverweg, als entree naar de stad op te waarden. Met wat bescheiden arbeiderswoningen en kleinschalige nijverheid maakte deze niet de gewenste indruk en dus werden er terreinen aan weerszijden gereserveerd voor herenhuizen. Ook werd hier het Tropisch Landbouwmuseum gevestigd.

Eerste bebouwing van de Keizerstraat

De naam van de nieuwe route, Keizerstraat, paste perfect bij de ambitie van het stadsbestuur. In 1869 legden de gebroeders A.G.G. en H.H. Beltman hun plan voor: zij zouden het oude bastion De Keizer slopen, een klus die de gemeente maar al te graag delegeerde. Op de vrijgekomen gronden zouden zij dan een serie nieuwe herenhuizen bouwen, een vroeg voorbeeld van projectontwikkeling. Naar hun ontwerp verrezen er tussen 1870-1872 langs de Keizerstraat, Pikeursbaan en Geert Grootestraat bijna dertig ruime, eclectisch vormgegeven herenhuizen, waarvan er een aantal werd uitgevoerd door onderaannemers als H. Westra, H.A. Hoekman en W. Korteling. De Keizerstraat is een als symmetrisch geheel ontworpen straatwand. Hij telt aan de even kant de nummers 6 t/m 20 (Geert Grootestraat-Pikeursbaan) en aan de oneven kant de nummers 13-35. De

gave, gesloten gevelwanden bestaan voor het merendeel uit gepleisterde representatieve woonhuizen met twee of drie bouwlagen; de vier hoekpanden zijn afgerond. De gevels zijn verticaal opgedeeld in drie of vijf traveeën, die vaak worden omlijst door smalle gepleisterde stroken, lisenen geheten. Sommige lisenen zijn nog weer versierd met horizontale elementen, zogeheten cordonbanden, zoals op de nummers 10 en 17. Bij enkele panden is de gevel niet vlak, maar springt er een gedeelte uit; een dergelijk middenrisaliet is aanwezig op de corresponderende nummers 29-31 en 18-20 (afb. onder). Deze huizen werden gekocht door de gegoede burgerij. Een voorbeeld is S.J.O.P. Gualtherie van Weezel, gemeenteraadslid voor de conservatief-liberale Vrijheidsbond. Op de hoek met de Pikeursbaan (nr. 18-20) kwam een stationshotel, dat werd geopend op 4 november 1871. Dit was extra breed. Op nr.17 was een bank gevestigd.

Latere toevoegingen

Over de grachtarm die er toen nog was tussen de Handelskade en de Pikeursbaan, werd een nieuwe brug voorzien. Stadsbouwmeester W.C. Metzelaar ontwierp een basculebrug, die in 1881 werd gebouwd. Op de hoeken ervan stonden vier gebeeldhouwde leeuwen. Vernieuwingsplannen leidden in 1924 tot het dempen van het water en tegelijkertijd werd de fraaie Leeuwenbrug gesloopt. Twee leeuwen zouden herplaatst worden op het bordes van het hotel 'De Leeuwenbrug', dat in 1925 aan de gereconstrueerde Keizerstraat werd gebouwd.

Toen in 1874 een wet het mogelijk maakte in het land de vestingen te slechten, leverde dit aan de Keizerstraat nieuwe bouwblokken op. Daarop ontstonden grote villa's, zoals op nr.2 een neo-

Keizerstraat 18-20: gevel met middenrisaliet

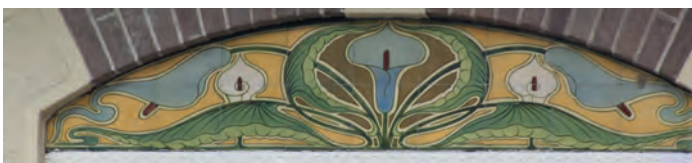
Links: Keizerstraat 37: detail. Rechts: Keizerstraat 37 in neorenaissancestijl, 1881; architect G. te Riele

classicistisch pand, op 37 een in neorenaissancestijl (1881) door G. te Riele voor de tot Nederlander genaturaliseerde Duitse koopman H.B. Fischer (zie ook foto voorkant), en het neoclassicistische huis nr. 39 (1882) naar plannen van W.C. Metzelaar.

Op de kop van de Brink verrees op nr.1 in 1882 een eclectisch vormgegeven pand volgens plannen van W.J. Kolkert, het voormalige hotel De Keizer. M. van Harte tekende in 1901 een huis op nummer 4 (gesloopt 1973).

Uit datzelfde jaar dateert een huis dat op de hoek staat van Keizerstraat en Op den Keizer (op den Keizer nr. 62-72); dit heeft mooie Jugendstilkenmerken (zie foto's onder). Boven de ramen zijn in raambogen in totaal achttien tegeltableaus aangebracht met bloemmotieven, zoals aronskelk en waterlelie. De leggers van het balkon zijn gegraveerde zonnestraaltjes. Architect F. ten Zijthoff heeft dit ontworpen voor H. Bloemendaal. Helemaal bovenin zijn diens initialen vermeld: H.B.Jr en het bouwjaar, 1901.

De toegangsweg vanaf het station naar de Brink bood dus een riant aanblik. De beide stations bleven daar enigszins bij

Boven: Op den Keizer 62-72, 1901; architect F. ten Zijthoff: Jugendstilornament met de initialen van de opdrachtgever, H. Bloemendaal jr.
Onder: Jugendstilornament met aronskelk en waterlelie

achter, maar in 1914 kwam er een nieuw stationsgebouw op de plaats van station Staatsspoor, dat beide eerdere halteplaatsen verving; het diende voor alle spoorlijnen. Dit is nog steeds in gebruik. Ook later zijn er in de Keizerstraat panden toegevoegd, zoals het bejaardenhuis Huize Louise, op de punt van de Keizerstraat en de Gedempte Gracht, het eerste tehuis van de in 1922 opgerichte stichting Pro Senectute. Het was een fraai staaltje baksteenarchitectuur uit het interbellum, in 1924 ontworpen door W.P.C. Knuttel (foto onder). In 1991 moest het wijken voor Résidence de Leeuwenbrug.

In de Tweede Wereldoorlog vestigde het plaatselijke kantoor van de Nederlandsche Volksunie zich op Keizerstraat 18, gevolgd door de Ortskommandatur op de nummers 2 en 4. De Ortskommandatur werd in 1944 door een losse bom zwaar beschadigd. Op 5 oktober 1944 werden de hoekpanden tussen de Keizerstraat en de Singel getroffen bij een aanval op troepenbewegingen in Oost-Nederland. Huize Louise heeft

Huize Louise

tijdens de bevrijdingsactie voor de Canadezen korte tijd als uitvalsbasis gediend.

Tussen 1994 en 1996 is het gedeelte vanaf tussen Pikeursbaan en Singel van nieuwe gebouwen voorzien; op de hoek de schouwburg (nr. 43) en daarnaast Filmhuis De Keizer en het Centrum voor Kunsteducatie, De Leeuwenkuil. Ook aan de overkant heeft de Keizerstraatstaat toen nieuwe bebouwing gekregen.

De enige stadsuitbreiding in de zeventiende eeuw

Een bijzondere vermelding verdienen de nummers 5 en 7-9. Oorspronkelijk waren dit drie zelfstandige huizen. Ze stonden er al lang voor de overige bebouwing. En ze stonden op een historische plek, te weten op de middeleeuwse gracht die buiten de dubbele ommuring liep, vlak bij de Middelste Brinkpoort. De poort werd bekroond door een beeld van keizer Karel V en was rijk versierd met beeldhouwwerk en Latijnse opschriften. In 1549 oordeelde een Spanjaard uit het gevolg van de latere Filips II, toen nog kroon-

Van boven naar beneden
 Keizerstraat 12
 Keizerstraat 19
 Keizerstraat 21
 Keizerstraat 8
 Keizerstraat 39-41: ornament met 'groene man'
 Keizerstraat 39-41: koekoek

Behoud van de panden en het karakter van de Keizerstraat

De cultuurhistorische waarde van de Keizerstraat als geheel wordt aangetoond door het aantal panden dat als rijksmonument is aangemerkt: dat geldt voor alle Beltmanpanden 6 t/m 20 en 13 t/m 35, plus nr. 2 (Praamsta). Hierbuiten vallen 1, 37 en 39. Voor de rijksmonumenten zijn de gebruikelijke voorschriften van kracht. Er worden bijvoorbeeld kleuren toegepast met een bepaalde toonwaarde die de ensemblewerking tussen de panden accentueert. Dat de hedendaagse gebruiker voldoende mogelijkheden heeft, blijkt bijvoorbeeld bij nummer 17, dat momenteel te koop staat. Het pand is in 2014 flink gemoderniseerd. De makelaar geeft aan dat zowel de woning als het kantoor van alle moderne gemakken zijn voorzien, zoals een sprinkler, rookmelder en airco units, ingebouwd in de kasten. Desondanks is het monumentale karakter volledig bewaard.

In de Beltmanpanden zijn momenteel voornamelijk kantoren gevestigd, op nummer 8 de Turkse ambassade. In de overige gedeelten van de straat is de bestemming meer gemengd met bijvoorbeeld culturele instellingen als de schouwburg, de Leeuwenkuil en het Filmhuis, woonappartementen, een restaurant en een opticien. De Stentor van 4 maart 2016 meldt: "Een van de chicste straten van Deventer zit in de problemen." En constateert met zorg dat de drie winkelpanden naast Praamstra leeg komen te staan en dat ook niet alle kantoorruimte bezet is. De huren zouden te hoog zijn. De makelaar van de drie lege winkelpanden toont zich optimistisch omdat de prijzen al behoorlijk gezakt zijn.

Dat de Keizerstraat dé route is naar het station, is momenteel onduidelijk, maar er zijn plannen om daarin verbetering aan te brengen. Dan is er ook geen plaats meer voor de fietsenrekken. Een waardige entree voor de reizigers die met de trein arriveren, dat moet weer het streven zijn.

Ria de Oude-de Wolf

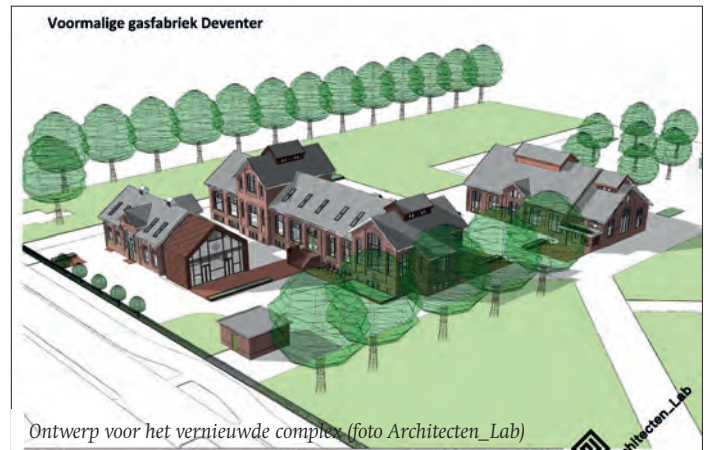
prins, bij het bezoek aan Deventer dat dit de fraaiste poort was in alle Nederlanden, na die van Antwerpen. De gracht werd in 1538 gedempt om plaats te bieden aan een nieuwe uitbreiding van de verdedigingslinie met rondelen. Hier kwam het eerste rondeel, De Keizer, dat in 1544 was voltooid. De drie huizen lagen aan het straatje 'Tusschen de Brinkpoorten', dat van de Binnen-Brinkpoort naar de Middelste Brinkpoort leidde. Deze laatste voerde door de zware wal van het rondeel. Tegen het eind van de zestiende eeuw was het bolwerk alweer achterhaald. Het stadsbestuur begon met de aanleg van een nieuw systeem van stadswallen, grachten, bastions en hoornwerken. Waarschijnlijk werden de drie huizen pas gebouwd na de aanleg van de nieuwe wallen, in het gebied achter het bastion. Bouwhistorisch onderzoek leidde tot de conclusie dat ze zeventiende-eeuws zijn. Zij zijn de enige stadsuitbreiding van Deventer na de middeleeuwen. In de panden zijn nog veel oorspronkelijke elementen aanwezig. De nummers 7-9 zijn samengevoegd en stonden ooit bekend als het 'Wapen van Utrecht', later genoemd 'Hotel Duym'. Toen de eigenaar tot sloop en nieuwbouw wilde overgaan, was de SOD dus in eerste instantie ontzet en overwogen we de status van gemeentelijk monument aan te vragen. Na veel wikken en wegen hebben we daar toch van afgezien. Een artikel hierover met foto's staat op p. 30 van Nieuwbrieven 30, augustus 2012.

Het pand is nu herbouwd; de gevel aan de Keizerstraat sluit goed aan bij de negentiende-eeuwse bebouwing.

Van gas tot bier en innovatie. Een voorbeeld van hergebruik van fabrieksgebouwen

De gasfabriek in aanbouw, 1910-12 (Beeldbank Stadsarchief Deventer)

Ontwerp voor het vernieuwde complex (foto Architecten_Lab)

“We hebben een passie voor stenen”, zegt Gabriël Bosch, “en we willen graag bestaande gebouwen exploitabel maken.” Hij is als bouwkundig ingenieur een van de eigenaren van 1618Vastgoed, een onroerendgoedbedrijf dat hij in 2011 heeft opgericht met Meindert Pesman, die uit de beleggingsmakelaardij afkomstig is.

De panden die ze in de portefeuille opnemen moeten op een goede locatie liggen, qua architectonische vormgeving aantrekkelijk zijn en flexibel te gebruiken. “Van bestaand onroerend goed iets waardevollers en renderends te maken, waar mogelijk in samenwerking met partners. Dat is onze missie.” De drie overgebleven bedrijfsgebouwen van het complex van de voormalige gasfabriek aan de Zutphenseweg, gemeentelijke monumenten, voldoen aan die eisen. De panden staan nu in de steigers en krijgen in 2017 o.a. het Nederlandse hoofdkantoor van een Belgische bierbrouwerij en een innovatiecentrum als bestemming.

De bouw van de gasfabriek

Deventer was in 1858 de zesde gemeente in Nederland die een gasfabriek liet bouwen, op de Raambleek. Rond 1900 kwam er een discussie op gang over de bouw van een nieuwe fabriek. Men had genoeg van de vervuiling door de fabriek die zo dicht tegen de binnenstad aan lag, het gebruik van gas nam steeds toe en het bedrijf

van Nering Bögel was op zijn retour.

In 1910 werd begonnen met de bouw van een nieuw complex aan de Zutphenseweg: een samenhangend geheel van gebouwen met verschillende functies, verbonden door een uitgebreid ondergronds leidingennetwerk, om gas te produceren voor de Deventer bevolking. Voor de aanvoer van kolen vanaf de IJssel werd een kanaal gegraven; daarvan vormt de huidige Gashaven het restant. Het terrein lag in een agrarisch gebied, maar er waren in de buurt wel enkele fabrieken gevestigd: meelfabriek De Hoop met een lang toeleveringskanaal vanaf de IJssel en steenfabriek De Petra. Die fabrieken zijn verdwenen, maar een deel van het kanaal naar de meelfabriek is nog aanwezig.

Bouwmeester Holgen

Architect van de gasfabriek was Christiaan Holgen (1865-1913), die na aanstellingen in Kampen en Vlissingen in 1903 ‘gemeente-bouwmeester’ van Deventer werd. In die functie was hij o.a. verantwoordelijk voor bestratingen, rioleringen, bouwvergunningen, planning van nieuwe gebouwen en advisering van het College van B&W in bouwkundige zaken. Zijn belangrijkste ontwerpen waren de gebouwen voor de gasfabriek en de (toen) Middelbare Koloniale Landbouwschool op de hoek van de Brinkgreverweg/Ceintuurbaan, nu een rijksmonument.

Holgen heeft waarschijnlijk maar een beperkte invloed gehad op het ontwerp van het hele complex, want het ingewikkelde industriële productieproces stelde zeer specifieke en dwingende eisen aan vormgeving en inrichting van de gebouwen. De omvang en vorm van de te plaatsen apparatuur, de lichtinval, de hoogte, de belichting en de veiligheidseisen die werden gesteld, waren daarvoor bepalend. Ook de plaats van de verschillende functies op het terrein zal hoofdzakelijk

Kapconstructie met luchtkap in het Apparatengebouw (foto Architecten_Lab)

bepaald zijn door specialisten. Hetzelfde geldt voor de bouw zelf. De betonfunderingen van de gebouwen werden ontworpen en gebouwd door een Rotterdams bedrijf, bij een Haagse firma konden kant-en-klare fabrieksschoorstenen worden besteld, en bedrijven in Engeland en Duitsland leverden apparatuur. Holgen moest zich bij het ontwerpen van de meeste gebouwen dus voegen naar de eisen van het productieproces. Daarvoor heeft hij zich ongetwijfeld georiënteerd bij andere gasfabrieken en technische gebouwen, een studie die waarschijnlijk ook invloed heeft gehad op de ontwikkeling van zijn architectuur. Het Apparatengebouw, het grootste gebouw van de huidige drie, kon hij echter wel grotendeels naar eigen idee ontwerpen.

De drie gebouwen

De opkomst van het aardgas in het midden van de vorige eeuw betekende een klap voor de gasfabriek. Vanwege de andere eigenschappen van aardgas moesten de apparatuur en de leidingen van de gasfabriek helemaal worden aangepast, want de gasfabriek bleef wel de distributie van gas verzorgen. Daaraan

kwam in 1966 ook een einde. Het grootste deel van de gebouwen werd in de jaren daarna afgebroken, in 1972 werd de laatste schoorsteen opgeblazen en in 1973 gingen de drie gashouders onder de slopershamer.

Overgebleven zijn drie fabrieksgebouwen die nu markant op het terrein staan: het Metergebouw, het Apparatengebouw en het Kettelhuis, en drie bedrijfswoningen.

De bakstenen gebouwen op een betonfundering en met zadeldaken getuigen van eenzelfde architectonische visie. Doordat de dakhoogten en nok-richtingen verspringen, ontstaat een aantrekkelijk geheel dat nog geaccentueerd wordt door de luchtkappen. De gevels zijn strak geleed en meestal symmetrisch ingedeeld, de vensters en deuren zijn gelijkvormig en in ondiepe nissen geplaatst. De versiering van de buitenmuren bestaat hoofdzakelijk uit biezen en raamdorpels van geel geglaazuurde baksteen.

Bij diverse verbouwingen zijn echter lelijke wijzigingen aangebracht; zo zijn ramen verlaagd en is de roede-indeling vervangen, en zijn deuren dichtgemetseld.

Bureau Bouwwerk heeft een bouwhistorisch onderzoek met waardestelling uitgevoerd.

Het Metergebouw

In dit gebouw stonden apparaten om de hoeveelheid geproduceerd gas te meten en om de gasdruk te regelen. In de kelder lagen leidingen, op de begane grond (met ziende kap) stond de apparatuur. Op de bouwtekening uit 1909 hadden de voor- en achtergevel een symmetrische indeling: een deuropartij in het midden en aan elke kant twee vensters. Ook de zijgevels hadden eenzelfde indeling. In de jaren '50 zijn de vensters in de linkerzijgevel vervangen door deuren, evenals een venster in de achtergevel. In 1989 werd in de voorgevel een moderne deur geplaatst en de deur in de achtergevel werd dichtgemetseld.

Bureau Bouwwerk geeft het casco een hoge monumentenwaarde; enkele binnenmuren aan de linkerkant krijgen een positieve waardering.

Het Apparatengebouw

Het souterrain van dit gebouw was bestemd voor leidingen en de bel-etage – die iets boven de grond ligt – voor apparatuur. Het is een breed gebouw met twee dwarsdelen die wat hoger en dieper zijn dan het middendeel, en die zijn voorzien van luchtkappen. Aan de rechterzijgevel zit nog een aanbouwtje.

Ook in dit gebouw zijn deuren en vensters bij diverse verbouwingen gewijzigd.

De wanden van de schuilruimte (wellicht uit WO II) in het souterrain krijgen

Detail lekdorpel (foto Bureau Bouwwerk)

Apparatengebouw voorzijde (foto Architecten_Lab)

A. Verlaagd venster (foto Bureau Bouwwerk) B. Origineel venster (foto Bureau Bouwwerk)

een positieve waardering en aan alle buitenmuren wordt een hoge monumentenwaarde toegekend. De buitenmuren zijn aan de binnenkant afgewerkt met witte en bruine tegels, evenals de scheidingsmuren. Dat geheel vormt volgens Bureau Bouwwerk “een waardevol element”.

Het Ketelhuis

In dit gebouw was geen kelder aanwezig. De begane grond bestond uit twee ruimten: de ketelruimte en de accumulatorenruimte; de toiletten en berging in de kleine aanbouw zijn nog steeds aanwezig. Ook hier zijn in de loop van de tijd veranderingen aangebracht bij vensters en deuren. Het casco en de muren van de aanbouw hebben een hoge monumentenwaarde.

Nieuwe bestemmingen

De huidige eigenaren zijn duidelijk over hun bedoelingen: “We laten het casco van de gebouwen, die een hoge monumentenwaarde hebben, in hoofdzaak intact. Historische sporen zullen binnen en buiten zoveel mogelijk zichtbaar blijven, ook als ze niet ‘mooi’ zijn, bijvoorbeeld de verlaging van ramen en de dichtgezette vensters. We gaan niet ‘terugrestaureren’ naar de oorspronkelijke toestand: je moet ook de geschiedenis aan het gebouw blijven zien. Om die reden zullen ook de tegelwanden in het apparaatengebouw zichtbaar blijven.”

Het Architecten_Lab uit Deventer heeft de opdracht gekregen plannen uit te werken om een duurzame transformatie tot stand te brengen. Op hun website staat het volgende:

“Om de samenhang van het complex te benadrukken is er gekozen voor een overkoepelend thema voor het ontwerp voor de verschillende aanpassingen. [...] Vanwege de grote verschillen per ingreep is er gekozen om een duidelijk herkenbaar materiaal de verbindende factor te laten zijn: cortenstaal. Met zijn levendige rood-bruin tinten sluit corten-

Wandbetegeling apparaatengebouw (foto Bureau Bouwwerk)

staal qua kleur goed op aan het bestaand kleurgebruik, zeker naarmate het gaat ververen en donkerder wordt. Het robuuste karakter van het cortenstaal platen geeft nog een subtiele historische verwijzing naar de stalen gashouders en het zware werk op de gasfabriek.”

In het Metergebouw gaat een Belgische bierbrouwer zijn intrek nemen. Omdat deze over meer ruimte wil beschikken, wordt er aan de rechterzijde een aanbouw gerealiseerd van glas met een overkapping van cortenstaal. Daarvóór komt een terras met plantenbakken en een doorloop naar de trap van het Apparatengebouw. Links naast die trap wordt vóór de muur een draaglift geïnstalleerd.

Het Apparatengebouw gaat dienst doen als innovatiecentrum, waar op de bel-etage ontmoetingen en evenementen kunnen plaatsvinden en waar exposities kunnen worden gehouden. Daarnaast zullen in het souterrain en op de zolder kantoren, spreek- en werkkamers worden ingericht.

Het pand wordt geheel geïsoleerd, er komt vloerverwarming en aan de achterzijde worden in het dak PV-cellen aangebracht die worden geïntegreerd in de dakpannen. Buiten zal aan de achterkant van het gebouw een loopvlak van roodbruine klinkerbestrating worden aangelegd, dat ook weer een verbinding vormt met dezelfde aanleg bij het Ketelhuis.

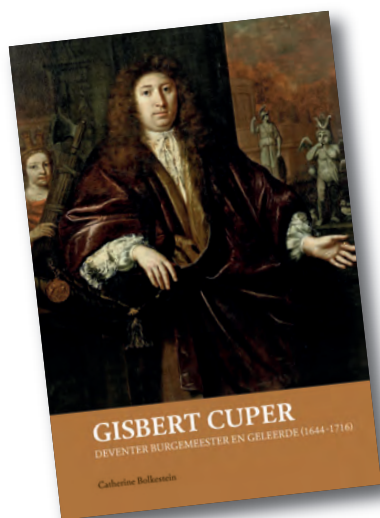
Voor het Ketelhuis zelf is nog geen bestemming gevonden.

Met een blik op de toekomst

Het hele terrein van de Bergweide, van het huidige Essentgebouw tot en met de AKZO-gebouwen, zou in de visie van Gabriël Bosch de komende jaren getransformeerd kunnen worden tot een Open Business Campus. “We denken over een uitbreiding met een blokje links van het Ketelhuis, uitgevoerd in cortenstaal. In het Essentkantoor zouden bedrijven kunnen komen voor innovatie en high-tech, en ruimten voor ontmoetingen. Dat kunnen nieuwe bedrijven zijn, maar ook gevestigde bedrijven die de innovatie-poot buiten de eigen bedrijfslocatie willen plaatsen. Op die manier ontstaat ook een ontmoetingsplaats waar mensen ideeën kunnen uitwisselen en er mogelijk samenwerkingsverbanden ontstaan. Dat zien we ook in onze Loods 570 gebeuren. En de veranderingen op het terrein van AKZO bieden op termijn ook veel mogelijkheden.”

Hij is in overleg met een aantal partners, waaronder AKZO en de gemeente Deventer, om het hele gebied te ontsluiten door de hekken te verwijderen, een boulevard over het terrein aan te leggen en een fietspad over de IJsseldijk. Wie zou niet hopen op een snelle realisering van deze plannen, die met zo veel enthousiasme worden verkondigd?

Aly Dijkstra

Een Deventer regent en geleerde

B.C.E. Bolkestein

Gisbert Cuper. Deventer burgemeester en geleerde (1644-1716)

(Deventer 2016)

Uitgave: Corps 9 Publishers

ISBN 978-90-79701-43-8

NUR 693

Prijs: € 13,95

Verkrijgbaar bij Boekhandel Praamstra

Catherine Bolkestein

Deze keer vragen wij uw aandacht voor een boek van Catherine Bolkestein, die tot voor kort bestuurslid was van de SOD. Zij is ook de auteur van ons jubileumboek, *Erfgoedbewaker en luis in de pels, zestig jaar Stichting Oud Deventer* (Deventer 2008). Het betreft een biografie van Gisbert Cuper, die

verschijnt ter gelegenheid van diens driehonderdste sterfdag. Deze geleerde, die in zijn tijd een internationale reputatie genoot, heeft het grootste deel van zijn leven in Deventer gewoond. Hij werd hier rector van het Athenaeum Illustre en burgemeester.

Al op jeugdige leeftijd – hij was pas vierentwintig – werd Gisbert Cuper benoemd tot hoogleraar in de Griekse en Latijnse letterkunde,

klassieke geschiedenis en oudheidkunde aan het Athenaeum Illustre in Deventer. Hij ontwikkelde zich tot een wetenschapper van internationale faam, die door zijn correspondentie contacten onderhield met geleerden: van Italië tot Zweden, van Engeland tot Frankrijk en Duitsland. Een bijzondere vriendschap en correspondentie onderhield hij met Nicolaes Witsen, burgemeester van Amsterdam. Hij was geen baanbrekend onderzoeker, maar stimuleerde anderen door vragen te stellen en hen in zijn brieven aan te moedigen. Hoewel hij protestants-christelijk was en bleef, onderhield hij ook betrekkingen met katholieken en strekte zijn nieuwsgierigheid zich uit tot niet-christelijke religies. Zijn wetenschappelijke belangstelling uitte zich onder meer in zijn collecties. Om te beginnen kocht hij boeken. Zijn bibliotheek bevatte meer dan 4500 boeken en 77 handschriften. Verder verzamelde hij munten en penningen; als classicus was hij vooral geïnteresseerd in de opschriften. Samen met Witsen zocht hij naar afbeeldingen van Egyptische hiërogliefen, spijkerschrifttabletten en Chinese karakters in de hoop een verband met de Bijbel te ontdekken. Misschien is hij ook via Witsen, bewindvoerder van de VOC, aan Chinees porselein gekomen. In de buurt van het voormalige huis De Schuur aan het Grote Kerkhof, waar Cuper gewoond heeft, hebben Deventer archeologen kort voor de bouw van het nieuwe stadskantoor zeer zeldzame Chinese beeldjes gevonden.

Gerard ter Borch, Portret van Gisbert Cuper, 1670-80 (Museum De Waag)

A en B. Jan de Baen, Portretten van Gisbert Cuper en Aleida van Suchtelen, 1681-89 (Museum De Waag, bruikleen Vereniging De Waag)

Prinsgezind politicus

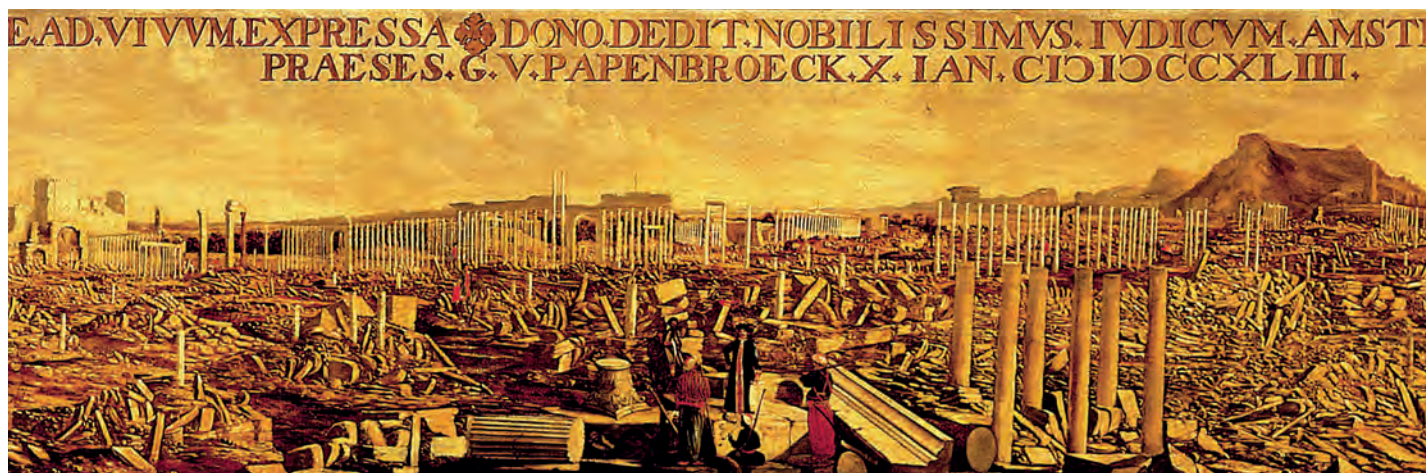
In de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden stonden prinsgezinden en staatsgezinden tegenover elkaar. Toen Cuper naar Deventer kwam, zaten daar de staatsgezinden in het zadel. Dat gold voor de meeste provincies: men deed het maar liever zonder stadhouder. Aan dit Eerste Stadhouderloze Tijdperk kwam abrupt een eind toen in het Rampjaar 1672 ons land werd aangevallen door Frankrijk, Engeland en de bisschoppen van Munster en Keulen. In de nood deed men weer een beroep op het Oranjerhuis, en Willem III werd verheven tot stadhouder. In Deventer hadden de staatsgezinde regenten de stad zonder slag of stoot overgegeven aan 'Bommen Berend', de bisschop van Munster. Er kwam een Keuls bezettingsbestuur. Onder aanvoering van de Prins werden de invalers verdreven en in Utrecht, Gelderland en Overijssel verving hij staatsgezinde regenten door prinsgezinden. Zo kon het gebeuren dat

Gisbert Cuper in 1675 door de stadhouder werd aangewezen tot burgemeester van Deventer. Hij had in 1672 een goede indruk gemaakt door het protestantse karakter van het Athenaeum Illustre, waarvan hij pas rector was, hardnekkig te verdedigen tegen de katholieke bezetter. De gezworen gemeente (het college dat jaarlijks de nieuwe magistraat mocht kiezen) stuurde Willem III een geschreven protest, de Deductie: de ingreep van de stadhouder was een schending van de vrije magistraatskeur. Cuper schreef hiertegen een verweerschrift, *Consideratiën ende redenen daer bij de nootsaeckelijckheit van de stadhouderlijcke regeringe in desen staet ende republicque wordt aangewesen [...]*. Volgens hem moest de soevereiniteit van de Staten in hun provincies samengaan met een 'eminent' hoofd. Zijn argumenten ontleende hij aan de Bijbel, de klassieke oudheid en aan staatsrechtgeleerden als Machiavelli en Hugo de Groot. Juist het door tweedracht verscheurde Overijssel had een sterke man nodig.

In 1681 nam hij namens de provincie Overijssel zitting in de Staten-Generaal. Hier was zijn optreden vaak aarzelend. Zijn probleem was dat de belangen van zijn provincie en die van zijn geliefde stadhouder wel eens tegenstrijdig waren. Ondanks dat bereikte hij ook in Den Haag een positie van aanzien. Hij werd er lid van het Secretet Besogne, een soort commissie van buitenlandse zaken van de Staten-Generaal. Hij was in 1706 enige maanden Gedeputeerde te Velde, tijdens een veldtocht in de Zuidelijke Nederlanden in het kader van de Spaanse Successieoorlog. Een geallieerd Brits-Nederlands leger nam het toen op tegen de Franse Zonnekoning, Lodewijk XIV. In deze functie was hij tussenpersoon tussen de politiek in Den Haag en het leger te velde. Hij maakte toen van de gelegenheid gebruik om bibliotheken, muntenkabinetten en schilderijencollecties te bezichtigen. Niet bij iedereen was hij populair. Vooral de tegenstanders van de stadhouder en diens oorlogspolitiek noemden hem een 'miserabele flickfloyer'.

Japans en Chinees porselein, in 2013 gevonden in de beerput van huis De Schuur, waarschijnlijk uit het bezit van Cuper (foto Archeologie Deventer)

Gerard Hofstede van Essen, *Gezicht op Palmyra (uitsnede)*, 1693 (Allard Pierson Museum, Amsterdam)

Portretten in het Deventer museum

Cuper wilde zijn aanzien en welstand ook graag tentoonspreiden. Hij deed dat onder meer aan de hand van portretten die hij van van zichzelf en zijn echtgenote liet schilderen. Drie van deze kunstwerken worden in Museum De Waag bewaard.

Het oudste is het sobere portret van de hand van Gerard ter Borch, gevat in een weelderige barokke lijst, gesneden door Derck Daniels. Hierop staat in het Latijn de lijfspreuk van Cuper: *HONESTA SUO PTE INGENIO* (het eerbare uit eigen innerlijke aandrang). Dat is natuurlijk een mooi devies voor een rector en vooral voor iemand die bekleed is met bestuurlijke en rechterlijke macht.

Van later datum zijn twee schilderijen door Jan de Baen met de beeltenissen van Cuper en zijn vrouw Aleida van Suchtelen, met wie de hoogleraar in 1670 in het huwelijk trad. In 2008 zijn ze door de Vereniging De Waag aangekocht. Aleida behoorde tot een Deventer regentengeslacht en met dit dubbelportret demonstreerde de eigenaar dat hij nu behoorde tot de elite van Deventer, het stedelijk patriciaat. In die dagen werden hieruit de leden van de magistratuur, de bestuurlijke en rechterlijke macht in de stad, gerekruteerd. Links op het portret van Cuper staat daarom de stedenmaagd van Deventer met een *fascis*, een roedenbundel met een bijl, een aan de Romeinen ontleend symbool van overheidsgezag. Verder hangt links een penning met daarop de Nederlandse leeuw met zwaard en pijlenbundel, een verwijzing naar zijn lidmaatschap van de Staten-Generaal. De attributen rechts op de achtergrond symboliseren zijn wetenschappelijke carrière. We zien een beeld van Pallas Athene (Minerva), de godin van wijsheid en wetenschap, en van de Egyptische god Harpocrates, een latere variant van de god Horus.

Tot slot

Het bovenstaande geeft zo ongeveer een beeld van Cuper zoals dat door Catherine Bolkestein is geschetst. In navolging van Bianca Chen (een historica die zich ook met Cuper heeft beziggehouden) vat ze zijn leven in één zin samen: Cuper was "een dienaar van twee republieken", de Republiek der Verenigde Nederlanden en de Republiek der Letteren (de wereld van de wetenschap). Ze heeft met haar publicatie geen wetenschappelijke pretenties. Ze is ook niet de eerste die over Cuper schrijft. Wel is ze de eerste die een heel boek over hem laat verschijnen. Haar tekst is helder, het boek is prettig lees-

baar geschreven. Ze weet een goed evenwicht te vinden tussen diepgang en overzichtelijkheid. Wie het boek niet van kaft tot kaft wil lezen, kan ook grasduinen in de goed gekozen illustraties met de bijbehorende onderschriften en in de kaders met het zoeklicht op deelonderwerpen. Inhoud en vormgeving zijn een gelukkige eenheid. Kortom, wij kunnen deze beknopte biografie van Gisbert Cuper van harte aanbevelen, zeker ook aan degenen die in november de tentoonstelling over Palmyra in Museum De Waag willen bezoeken.

Herman Vrieling

Advertentie

Nu ook
klassieke CD's
 in het
boekenpaleis

Praamstra

boekhandel

Keizerstraat 2 [hoek Walstraat]. Deventer
 Telefoon [0570] 675925
www.boekhandelpraamstra.nl

Palmyra, Stad van Duizend Zuilen

In november 2016 keert een kunstwerk van meer dan vier meter lengte tijdelijk terug in Deventer. Het is een zicht op Palmyra, 'de stad van duizend zuilen', in 1693 geschilderd door Gerard Hofstede van Essen. Het hing ooit in het huis De Schuur, de patriciërswooning van Gisbert Cuper aan het Grote Kerkhof.

Palmyra was een welvarende karavaanstad in de Syrische woestijn en regeringszetel van koningin Zenobia, die in opstand was gekomen tegen het Romeinse gezag. In 273 werd de stad veroverd en verwoest door keizer Aurelianus.

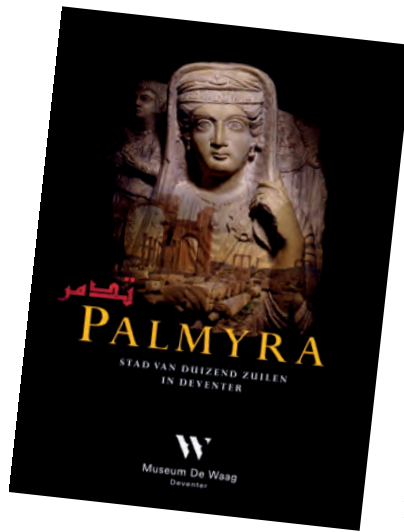
Engelse kooplieden waren in 1678 de eerste Europeanen die de ruïnestad bezochten. Toen in 1691 een tweede Engelse expeditie volgde, ging de kunstenaar Hofstede van Essen mee om er tekeningen te maken. Hij heeft deze gebruikt om na zijn terugkeer in Aleppo het gigantische doek te schilderen voor de Deventer burgemeester en oudheidkundige Cuper.

Het reisverslag van Cornelis de Bruijn

Behalve Hofstede en Cuper was nog een derde Nederlander geïnteresseerd in de ontdekking van de Engelsen: de Haagse reiziger en tekenaar Cornelis de Bruijn, die tussen 1678 en 1693 een reis maakte door het Midden-Oosten. Bedoeïenen verhinderden De Bruijn zelf Palmyra te bezoeken. Hij nam daarom het verslag van de tweede Engelse expeditie op in zijn in 1698 gepubliceerde en door hemzelf geïllustreerde

Tempel van Bel, in 2015 opgeblazen (foto Odilia)

De flyer voor de tentoonstelling (Museum De Waag)

reisverslag. De Bruijn bezocht Cuper in Deventer en baseerde zijn gravure van Palmyra op het schilderij van Hofstede van Essen. Een van de twee nog bestaande exemplaren in kleur is op de tentoonstelling te zien.

De tentoonstelling

De bezoeker wordt na binnenkomst onmiddellijk geconfronteerd met de verwoestingen die

milities van IS hebben aangericht op deze historische plaats, door UNESCO opgenomen op de lijst met werelderfgoed.

Vervolgens gaat de aandacht op de eerste verdieping uit naar Cuper en het Deventer van zijn tijd. Centraal staat de vraag waarom de oudste in het westen bekende afbeelding van Palmyra nu juist in Deventer terecht kwam. De bovenste verdieping belicht de geschiedenis van Palmyra als archeologische site. Aan de hand van portretten van enkele onderzoekers en door hen gevonden objecten wordt getoond hoe de stad door de eeuwen heen steeds om andere redenen in de belangstelling stond. De bezoeker eindigt in het heden met de recente restauraties die Poolse onderzoekers uitvoerden in het Museum in Palmyra na het vertrek van IS. Enkele 3D-scans van objecten uit Palmyra tonen hoe we door oorlog bedreigd cultureel erfgoed voor de toekomst kunnen bewaren.

Garrelt Verhoeven, de nieuwe directeur van het Deventer Verhaal, heeft Lucinda Dirven gevraagd om als gastconservator op te treden. Mevrouw Dirven, onderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam, is auteur van *The Palmyrenes of Dura-Europos. A Study of Religious Interaction in Roman Syria* (Leiden/Boston/Köln 1999).

Besluit

Het is een voortreffelijk idee geweest de tentoonstelling te wijden aan een zo actueel thema als Palmyra en niet te beperken tot de relatief onbekende Gisbert Cuper, wiens driehonderdste sterfdag herdacht wordt. Het is ook toe te juichen dat voor het eerst sinds lange tijd het hele Waaggebouw wordt gebruikt voor een expositie, de kelder, de receptie en de museumwinkel uitgezonderd.

Met dank aan Garrelt Verhoeven en Lucinda Dirven.

Herman Vrieling

Wilt u ons steunen?

Word donateur. U steunt daarmee onze inspanningen om het gebouwde culturele erfgoed binnen de stad Deventer te behouden. U kunt zich per brief of per e-mail aanmelden bij het redactieadres of bij het secretariaat (zie rechterkolom).

De *Nieuwsbrief Oud Deventer* wordt toegezonden aan beleidsmakers, ambtenaren en donateurs van de SOD.

Penningmeester

Donaties kunnen worden overgemaakt op rekening NL 65 ABNA 063.16.63.002 t.n.v. Penningmeester Stichting Oud Deventer.

Secretariaat SOD

N. Osinga
Prof. Eijkmanstraat 17
7415 EK Deventer
Telefoon 0570-623139
E-mail: secretariaat@oud-deventer.nl

Redactieadres

H. Vrielink
Loomanstraat 20
7416 BS Deventer

Bezoek onze website

Breng een bezoek aan de vernieuwde website van de Stichting Oud Deventer!
www.oud-deventer.nl

Advertentie

Corps 9 geeft graag mooi verzorgde boeken uit. Over het algemeen zijn dit boeken die betrekking hebben op de historie van Deventer. Heeft u een mooi onderwerp en wilt u publiceren? Neem contact op met Pieter Ellens, telefoon 0570-617509

www.corps9.nl

Colofon

De Stichting Oud Deventer komt sinds 1948 op voor het gebouwde culturele erfgoed binnen de gemeente Deventer. Wij blijven ook na 68 jaar actief voor onze stad. Dankzij onze inzet is een aantal monumenten behouden gebleven.

Vanaf 1996 verschijnt twee maal per jaar onze *Nieuwsbrief*. Wie deze wil ontvangen, kan zich opgeven als donateur van de SOD bij het redactieadres of bij de secretaris.

Voor de inhoud van artikelen van redactieleden is de redactie als geheel verantwoordelijk. Ingezonden brieven zijn welkom; de redactie behoudt zich het recht voor ze in te korten en de inhoud is voor rekening van de auteur.

Redactie Aly Dijkstra, Neelco Osinga, Ria de Oude-de Wolf, Herman Vrielink
Fotografie De foto's zijn gemaakt door de redactie, tenzij anders vermeld
Vormgeving Allison grafische vormgeving, Deventer
Druk Ovimes, Deventer

ISSN 1872-7735

